

БАЛИЦЬКИЙ Всеволод Аполлонович (27. 11. 1892, м. Верхньодніпровськ, нині Дніпроп. обл. — 27. 11. 1937, Москва) — один із провідних чекістських діячів і фундаторів комуністичного тоталітаризму в Україні. Навч. на юрид. факультеті Моск. університету (1912–15). Закін. Тифліс. школу прапорщиків (1915). 1913–15 — меншовик. Від лютого 1917 — голова полк. комітету на Кавказ. і Перс. фронтах, від жовтня 1917 — голова гарнізон. ради солдат. депутатів у м. Тавриз (Іран). У 1918 — в'язень тюрми грузин. меншов. уряду. Того самого року відрядж. Кавказ. крайкомом РСДРП(б) до Москви. Дорогою заарешт. німцями в Україні, втік з-під варті. Від 1918 — у чекіст. органах: кер. особл. відділу, завідувач відділу, чл. колегії, зав. Секретаріату ВУЧК, голова ВУЧК у Гомелі, голова реввійськтрибуналу Гомел. укріпрайону, голова укр. Організац. комісії, політінспектор ВЧК, голова Волин. губчека у Житомирі. Від грудня 1919 — голова Київ. губчека та повноваж. представник ВЧК на Правобереж. Україні, від квітня 1920 — заступник голови Центр. упр. надзвичайних комісій, від квітня 1921 до березня 1922 — заступник голови, одночасно — командувач військ ВУЧК. Від березня 1922 — заступник голови ГПУ, 1923–31 — голова ГПУ УСРР і повноваж. представник ОГПУ по УСРР (від березня 1924 до листопада 1930 — за сумісництвом нарком внутр.

справ УСРР), 1923–34 — чл. колегії ОГПУ СРСР. Під керівництвом Б. відбувалося зміцнення чекіст. органів в Україні як органів комуніст. диктатури, перетворення їх на політ. поліцію, яка контролювала практично всі сфери сусп. життя, організовувались в Україні відкриті суд. процеси (процес над чл. УПСР, 1921; процес «СВУ», 1930), багато «закритих» справ, виселень і розстрілів «класово ворожих елементів». 1930–34 — заступник голови ОГПУ СРСР, від листопада 1932 до лютого 1933 — особливий уповноваж. ОГПУ в Україні. 1934–37 — нарком внутр. справ УРСР. Разом із П. Постишевим був відрядж. в Україну за постановою ЦК ВКП(б) від 24 січня 1933, виконував завдання остаточ. ліквідації селян. протистояння колективізації за умов голодомору, боротьби зі «скрипниківщиною», тобто фактич. ліквідації політики «українізації» та її наслідків. Член ЦК (від 1925) і політбюро (від 1927) ЦК КП(б)У, на 17-у з'їзді ВКП(б) у 1934 обраний чл. ЦК ВКП(б). Від травня до червня 1937 — нач. упр. НКВС по Далекосхід. краю в Хабаровську. На червневому (1937) пленумі ЦК ВКП(б) вивед. зі складу чл. ЦК ВКП(б) і виключ. з партії. Заарешт. 7 липня 1937 за звинуваченням в організації «антирад. замаху у НКВС УСРР» і засудж. до розстрілу. Офіційно не реабілітований.

Рекомендована література

1. Біля джерел. Сторінки історії органів держбезпеки України // Веч. Київ. 1989, 10 січ.;
2. О судьбе членов и кандидатов в члены ЦК ВКП(б), избранного XVII съездом партии // Изв. ЦК КПСС. 1989. № 12;
3. Шаповал Ю. Україна 20–50-х років: Сторінки ненаписаної історії. К., 1993;
4. Золотарьов В., Шаповал Ю. В. А. Балицький. На шляху до правди про нього // УІЖ. 1993. № 4–6, 7–8;
5. Шаповал Ю., Пристайко В., Золотарьов В. ЧК–ГПУ–НКВД в Україні: Особи, факти, документи. К., 1997;
6. Шаповал Ю. І., Золотарьов В. А. Всеволод Балицький: особа, час, оточення. К., 2002.

Ю. І. Шаповал

Бібліографічний опис:

Балицький Всеволод Аполлонович / Ю. І. Шаповал // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-40124>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).